

URSZULA URBANIAK*

EDYTA MASIEREK**

Uniejowski Uniwersytet Trzeciego Wieku jako ośrodek edukacji, aktywizacji i integracji lokalnej społeczności

STRESZCZENIE | W artykule przedstawiono genezę powstania oraz funkcjonowania Uniejowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, który stanowi ważny ośrodek edukacji i aktywności, a także miejsce integracji lokalnej społeczności. Podsumowano dziesięć lat jego działalności i zrealizowanych w tym czasie aktywności. Dokonano analizy liczby słuchaczy oraz ich miejsca zamieszkania. Podkreślono znaczenie Uniejowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku dla lokalnej społeczności, jego udział w projektach o zasięgu regionalnym, a także jego reprezentację w Radzie Społecznej Seniorów i Obywatelskim Parlamencie Seniorów, co pozwala m.in. na uwzględnianie aktualnych potrzeb osób starszych w planowanych i realizowanych z myślą o nich działaniach.

SŁOWA KLUCZOWE | Uniwersytet Trzeciego Wieku, seniorzy, Uniejów

---

* Urszula Urbaniak, prezes Uniejowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, prezes Towarzystwa Przyjaciół Uniejowa; e-mail: urszula.urbaniak@wp.pl

** Edyta Masierek, dr, Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych, Instytut Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, ul. Kopcińskiego 31, 90-142 Łódź, <https://orcid.org/0000-0002-3148-2503>; e-mail: edyta.masierek@geo.uni.lodz.pl

The Uniejów University of the Third Age as a Centre for Education, Activation, and Integration of the Local Community

SUMMARY | The article presents the history of the creation and functioning of the Uniejów University of the Third Age, which is an important centre of education and activity as well as a place for the integration of the local community. Ten years of its activity and the activities realised during this time were evaluated. An analysis was made of the number of beneficiaries and their place of residence. The importance of the Uniejów University of the Third Age for the local community, its participation in regional projects, as well as its representation in the Senior Citizens' Council and the Civic Parliament of Seniors – which allows, among other things, for the current needs of elderly people to be taken into account in the activities planned and implemented for them – were highlighted.

KEYWORDS | the Third Age University, seniors, Uniejów

Wprowadzenie

Uniwersytety Trzeciego Wieku (dalej: UTW) stanowią w Polsce istotne instytucje edukacji dorosłych o wieloletniej tradycji. Są one „wizytówką” aktywnych seniorów i należą do modelu edukacji pozaformalnej, w którym uczący się ma możliwość osobistego, wszechstronnego rozwoju. UTW oferują seniorom zagospodarowanie czasu wolnego w sposób kreatywny, aktywny, zdrowy i w towarzystwie rówieśników. Diagnozują one także ich potrzeby i oczekiwania, prowadzą badania naukowe lub je wspomagają, organizują konferencje, seminaria¹. Dla dużej części słuchaczy UTW stanowią nie tylko ośrodek kulturalno-oświatowy, ale też instytucję solidarności międzyludzkiej².

W Polsce w 2018 r. funkcjonowało 640 podmiotów, których głównym celem działalności była edukacja, integracja oraz aktywizacja osób starszych. Najwięcej z nich zarejestrowanych było na terenie województwa

---

1 A. Fabiś, R. Konieczna-Woźniak, *Polski fenomen uniwersytetów trzeciego wieku*, „Exlibris Biblioteka Gerontologii Społecznej” 2022, nr 22(1), s. 55–78.

2 R. Konieczna-Woźniak, *Uniwersytety Trzeciego Wieku w Polsce. Profilaktyczne aspekty edukacji seniorów*, Poznań 2001.

mazowieckiego (80 jednostek)³. Województwo łódzkie klasyfikowało się pośrodku stawki. W przeprowadzonym przez GUS badaniu nt. funkcjonowania UTW w roku akademickim 2021/2022 udział wzięły 552 jednostki z całego kraju. Województwo łódzkie reprezentowane było przez 31 podmiotów, w tym najwięcej z nich, tj. 11, prowadzonych było w formie organizacyjnej stowarzyszeń UTW, a 9 korzystało ze struktury organizacyjnej ośrodka kultury (w tym także Uniejowski Uniwersytet Trzeciego Wieku, dalej: UUTW) (tab. 1).

Tab. 1. UTW w województwie łódzkim wg formy organizacyjno-prawnej

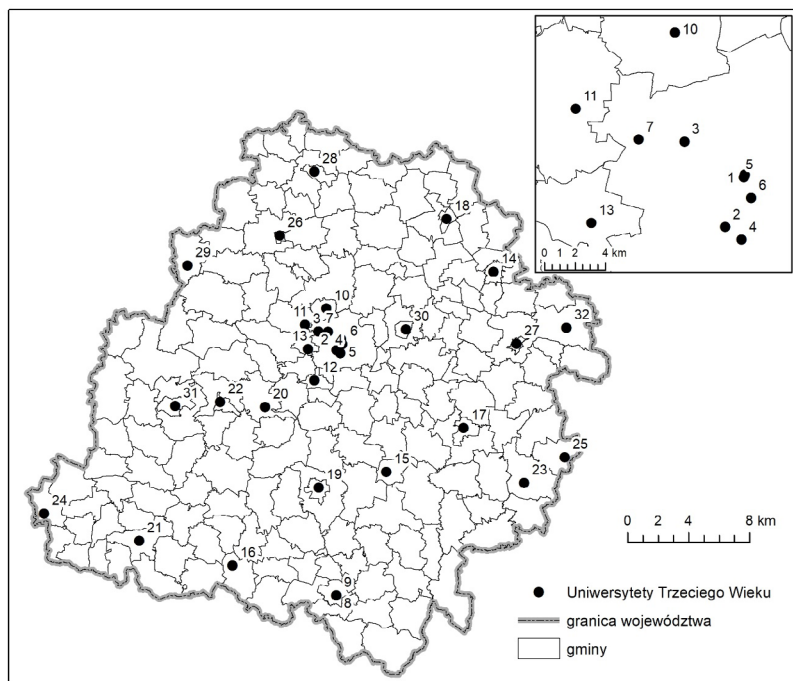
stowarzyszenie UTW	fundacja UTW	UTW funkcjonujące w ramach struktur:						
		uczelnia (jako stowarzyszenie UTW)	uczelnia (niebędących stowarzyszeniem)	NGO	centrum kształcenia ustawicznego	ośrodek kultury	biblioteki	instytucji pomocy społecznej
11	1	2	2	3	1	9	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego, *Uniwersytety trzeciego wieku w roku akademickim 2021/2022*, Warszawa–Gdańsk 2023

Dane z lutego 2024 r. pochodzące z Regionalnego Centrum Polityki Społecznej wskazują na aktywne funkcjonowanie 32 UTW w województwie łódzkim, w tym 7 w samej Łodzi oraz 2 w Radomsku (ryc. 1).

UUTW rozpoczął swoją działalność w drugim semestrze roku akademickiego 2013/2014 i do dziś z powodzeniem promuje różnorodne aktywności oraz angażuje się w coraz to nowe inicjatywy. Świetnie realizuje on ideę stanowiącą rozwinięcie skrótu UTW, tj. U – Uczyc, T – Tworzyć, W – Wspierać. Uniwersytet od 10 lat działa i zbiera różnorodne doświadczenia. To zatem dobry moment na podsumowanie dotychczasowych działań, zwrócenie uwagi na rolę UUTW jako ośrodka aktywizacji seniorów w regionie oraz wskazanie kierunków jego dalszego rozwoju.

3 *Uniwersytety Trzeciego Wieku w Polsce w roku akademickim 2021/2022*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/universytety-trzeciego-wieku-w-roku-akademickim-20212022,11,4.html> [dostęp: 23.04.2024].

1. Łódzki UTW im. Heleny Kretz	17. Tomaszowski UTW
2. UTW Politechniki Łódzkiej	18. Łowicki UTW
3. Akademia Seniora Activus	19. UTW w Belchatowie
4. UTW przy Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej	20. Łaski UTW
5. UTW przy Wyższej Szkole Informatyki i Umiejętności	21. Wieluński UTW
6. Salozjański UTW	22. UTW w Zdunskiej Woli
7. UTW Fundacji Zespołu Szkół Katolickich im. Jana Pawła	23. UTW w Opocznie
8. Radomszczański UTW	24. Stowarzyszenie UTW przy Wieruszowskim Domu Kultury
9. Radomszczański UTW „Wiem Więcej”	25. Stowarzyszenie UTW w Drzewicy
10. Stowarzyszenie Zgierski UTW	26. Łęczycki UTW
11. UTW w Aleksandrowie Łódzkim	27. Stowarzyszenie Rawski UTW
12. UTW w Pabianicach	28. Stowarzyszenie UTW w Kutnie
13. UTW przy Miejskiej Bibliotece Publicznej w Konstantynowie Łódzkim	29. UTW przy Miejsko - Gminnym Ośrodku Kultury w Uniejowie
14. Skierniewicki UTW im. Janiny Twarowskiej	30. UTW Powiatu Brzezińskiego
15. Stowarzyszenie UTW w Piotrkowie Trybunalskim	31. Sieradzki UTW
16. Stowarzyszenie UTW w Pajęcznie	32. Stowarzyszenie Bialski UTW w Białej Rawskiej

Ryc. 1. UTW w województwie łódzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi (stan na luty 2024 r.)

UUTW stanowi dla lokalnej społeczności forum edukacyjne i integracyjne, aktywizujące do podejmowania nowych wyzwań oraz realizowania różnorodnych zainteresowań i pasji. Członkowie UUTW to zwykle osoby pełne zaangażowania, chętne do rozwijania nowych umiejętności, ale także takie, które poszukują wsparcia, kontaktów z innymi, uciekają przed samotnością. Udowadniają oni sobie i otoczeniu, że w każdym wieku można się skutecznie uczyć i spełniać swoje marzenia. W ramach oferowanych zajęć istnieje

możliwość nauki języków obcych czy obsługi komputera. Dużym zainteresowaniem cieszą się zajęcia ruchowe jak np. gimnastyka z elementami tańca, aerobik w wodzie, joga czy nauka pływania. Infrastruktura uzdrowskowa Uniejowa sprzyja aktywnej rekreacji. Uczestnicy korzystają z term uniejowskich, ale także pokonują różne trasy spacerowe z kijkami do nordic walking.

Na UUTW prowadzone są także zajęcia plastyczne oraz teatralne. Odbywają się wykłady związane tematycznie m.in. ze zdrowym stylem życia, profilaktyką zdrowotną, kulturą różnych narodów oraz atrakcjami turystycznymi naszego regionu. Słuchacze mogą również uczestniczyć w grupowych spotkaniach z psychologiem, dietetykiem i kosmologiem. Korzystają oni także z oferty medycznej: zabiegów balneoterapeutycznych, diagnostyki poziomu pamięci, uwagi i koncentracji oraz treningu funkcji poznawczych w Uzdrowsku Uniejów Park. Dużą atrakcją stanowią dla seniorów wycieczki krajoznawcze oraz wyjazdy do różnych instytucji kultury.

W artykule przedstawiona została historia powstania UUTW, dokonano liczbowego zestawienia jego słuchaczy oraz realizowanych zajęć. Wskazano rolę UUTW w życiu publicznym i wdrażaniu różnych projektów, których grupę docelową stanowią seniorzy. Tło teoretyczne tworzą odniesienia do literatury przedmiotu i wątków badawczych podejmowanych przez naukowców różnych dziedzin. Artykuł wieńczy konkluzje, zwracające uwagę na najistotniejsze kwestie funkcjonowania UUTW oraz wskazujące dalsze kierunki rozwoju tej organizacji. Opracowanie oprócz wymiaru naukowego, w tym m.in. głosu w dyskusji na temat roli UTW w aktywizacji seniorów, ma także wymiar praktyczny. Może ono bowiem posłużyć do działań promujących ideę UTW w regionie i stanowić materiał prezentujący dotychczasowe osiągnięcia UUTW oraz stać się dla innych placówek inspiracją do podejmowania różnych działań, niekoniecznie związanych jedynie z organizowaniem zajęć dla swoich słuchaczy.

Uniwersytety Trzeciego Wieku jako przedmiot badań naukowych

Wątki badawcze dotyczące edukacji seniorów i funkcjonowania Uniwersytetów Trzeciego Wieku w Polsce i na świecie podejmowane są przez naukowców różnych dziedzin i dyscyplin⁴. Ideę UTW zapoczątkowano we Francji,

---

4 Zob. m.in.: A.Z. Al Hazzouri, M. Elbejjani, M. Abi Chahine, R. Sadana, A.M. Sibai, *Late-life learning and health: Challenges, opportunities, and future directions*, „Lancet

w Tuluzie w 1973 r.⁵ W 1982 r. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) uznała, że starsze osoby dorosłe powinny w ramach wsparcia rządowego mieć zapewnioną edukację, gdyż zwiększa to ich samodzielność⁶. Koncepcja uczenia się przez całe życie została przebadana i uznana za korzystną dla dobrego samopoczucia i zmniejszania ryzyka pogorszenia funkcji poznawczych⁷. Podnosi ono poziom zadowolenia z życia, zdrowia i ogólnego dobrostanu⁸.

Słuchacze UTW chwalą sobie nawiązywanie więzi społecznych oraz osobiste wzbogacenie i rozwój, a także aktywne obywatelstwo⁹. Widzą oni sens i cel w nauce, traktując ją jako przyjemność¹⁰. Ich zmieniające się potrzeby i oczekiwania stają się przedmiotem licznych publikacji¹¹. Wszystko to zdecydowanie poprawia jakość życia osób starszych. Dlatego też obecnie

-
- Healthy Longevity” 2021, vol. 2(10), e613–e614; H.K. Obhi, A. Hardy, J.A. Margrett, *Values of lifelong learners and their pursuits of happiness and whole-person wellness*, „Aging&Mental Health” 2021, vol. 25(4), s. 672–678; A. Grzanka-Tykwińska, M. Chudzińska, M. Podhorecka, K. Kędzióra-Kornatowska, *Uniwersytety Trzeciego Wieku wczoraj, dziś i jutro*, „Gerontologia Polska. Zeszyty problemowe Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego” 2015, t. 23, nr 4, s. 206–209; J. Halicki, *Edukacja osób starszych w Polsce – jej wymiar teoretyczny i praktyczny*, „Edukacja Dorosłych” 2013, nr 2, s. 9–18; W. Makuła, *Kultura fizyczna słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne” 2010, nr 11, s. 29–33.
- 5 O. Czerniawska, *Pierre Vellas – twórca UTW*, [w:] M. Dziegielewska (red.), *Przestrzeń życiowa i społeczna ludzi starszych*, Łódź 2000, s. 190–195.
- 6 V. Minichiello, *Meeting the educational needs of an aging population: The Australian experience*, „International Review of Education” 1992, vol. 38(4), s. 403–416.
- 7 Zob. m.in. R. Swindell, *U3A (the university of the third age) in Australia: A model for successful ageing*, „Ageing and Society” 1993, vol. 13(2), s. 245–266; R. Swindell, *U3A in Australia and New Zealand: Society’s \$4 million bonanza*, „Comparative Education” 1999, vol. 35(2), s. 235–247.
- 8 J. Field, *Good for your soul? Adult learning and mental well-being*, „International Journal of Lifelong Education” 2009, vol. 28(2), s. 175–191; M. Zadworna, *Healthy aging and the University of the Third Age – Health behavior and subjective health outcomes in older adults*, „Archives of Gerontology and Geriatrics” 2020, vol. 90, s. 104–126.
- 9 C. Orte, M.X. March, *Balance and perspectives of lifelong learning programmes in the international arena from the perspective of adult learning*, „Procedia – Social & Behavioral Sciences” 2012, vol. 46, s. 4593–4597.
- 10 H.K. Obhi, A. Hardy, J.A. Margrett, *op. cit.*
- 11 Zob. np. A.H. Korzeniewska, *Oczekiwania osób starszych w aspekcie działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Działdowie: działającego pod patronatem Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie*, Olsztyn 2009; B. Krzesińska-Żach, *Opinie słuchaczy o działalności Uniwersytetu III Wieku w Białymstoku*, „Praca Socjalna” 2013, nr 2, s. 47–58.

zarówno ONZ, jak i Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) uznają pozytywny wpływ uczenia się przez całe życie na zdrowe starzenie się¹².

Wydłużanie się ludzkiego życia obserwujemy w skali światowej. Wynika to m.in. z: poprawy warunków i jakości życia, osiągnięć medycyny, zmiany stylu życia, rosnącego dobrobytu¹³. Wzrost średniej długości życia zmienił sposób, w jaki patrzymy na proces starzenia się. Tradycyjne pojęcie emerytury jest redefiniowane w kontekście poszukiwania sposobów na pozostanie aktywnym i zaangażowanym w życie społeczne¹⁴. Dodatkowo zdecydowanie wzrosła populacja osób starszych oraz zmieniła się ich codzienna mobilność¹⁵, potrzeby i oczekiwania, w tym również chęć nieustannego zdobywania wiedzy¹⁶. UTW idealnie wpisują się w te trendy, wspierają ideę dostępności nauki w każdym wieku oraz stają się skutecznymi narzędziami w pogoni za zmianami i ewoluującym społeczeństwem¹⁷.

Możemy znaleźć wiele publikacji przedstawiających ewolucję funkcjonowania UTW oraz podsumowujących różne okresy ich działalności. Często stanowią one istotne źródło informacji na temat lokalnych aktywności seniorów oraz ich potrzeb¹⁸. Niniejszy artykuł wpisuje się

-
- 12 A.Z. Al Hazzouri, M. Elbejjani, M. Abi Chahine, R. Sadana, A.M. Sibai, *op. cit.*
- 13 J.F. Coughlin, *Longevity, lifestyle, and anticipating the new demands of aging on the transportation system*, „Public Works Management & Policy” 2009, vol. 13(4), s. 301–311; M. Tańska, E. Babicz-Zielińska, A. Chaillot, *Attitudes of elderly people towards new and unfamiliar food*, „Handel Wewnętrzny” 2017, t. 1(366), s. 368–376.
- 14 M. Formosa, *Active ageing through lifelong learning: The university of the third age*, [w:] M. Formosa (red.), *The University of the Third Age and Active Ageing*, „International Perspectives on Aging” 2019, vol. 23.
- 15 M. Borowska-Stefańska, Sz. Wiśniewski, *Mobilność codzienna osób starszych w Łodzi*, Łódź 2019.
- 16 G. Casanova, J. Weil, M. Cerqueira, *The evolution of universities of the third age around the world: A historical review*, „Gerontology & Geriatrics Education” 2024, vol. 45(3), s. 483–498.
- 17 A. Ratana-Ubol, S. Charungkaittikul, R. Sajjasophon, *The scenario of the University of the Third Age models for lifelong learning of the Thai aging groups*, „Kasetsart Journal of Social Sciences” 2015, vol. 36(1), s. 88–96.
- 18 Zob. np. J. Dziedzic, I. Szlachta, *Seniorzy na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie: jubileusz UTW 2011–2016*, Kraków 2016; J. Louchin, E. Kubacka, M. Inkielman, *10 lat MU3W: Milanowski Uniwersytet Trzeciego Wieku 2005–2015*, Milanówek 2015; U. Adamska, M. Serafin, A. Dusza, *10 lat zachwycania się urokiem nauki i świata: X-lecie Konińskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku 2005–2015*, Konin 2015; T. Baszak-Filipczuk, I. Niżnik, M. Nowak, G. Paradecki, *A seniorzy UTW PK wciąż wędrują*, Kraków 2015; B. Bugajska, *Uczelnia z misją – 35 lat działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Szczecinie*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2014,

w tę narrację, podsumowując 10 lat działalności UUTW oraz wskazując kierunki przyszłych działań. Podkreśla rolę, jaką tego typu organizacje odgrywają w życiu regionu, oraz jak wiele można się dzięki nim dowiedzieć o lokalnej społeczności senioralnej.

Działalność UUTW w latach 2014–2024

Organizacja i słuchacze UUTW

Działania na rzecz powstania UUTW zostały zainicjowane przez członków Towarzystwa Przyjaciół Uniejowa, funkcjonującego od 1991 r. Oficjalnie rozpoczęto je 23 stycznia 2013 r. warsztatem z cyklu „Aktywny Senior” i wykładem pt. „Starzenie się nie musi być smutne i nudne”, które odbyły się w siedzibie Towarzystwa Przyjaciół Uniejowa. Powołano wtedy grupę inicjatywną i powierzono jej misję utworzenia UUTW. Ideę tę poparł burmistrz Uniejowa Józef Kaczmarek. Podkreślił on, że dla nieaktywnych zawodowo seniorów udział w różnego typu zorganizowanych zajęciach to okazja do realizowania swoich marzeń w świecie szeroko pojętej wiedzy, kultury i sztuki oraz możliwość rozwoju aktywności intelektualnej, doskonalenia i rozwijania swoich talentów i pasji. Na podstawie uchwały Rady Miejskiej w Uniejowie z dnia 23 sierpnia 2013 r. dokonano zmian w statucie Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury, uzupełniając jego zadania o „prowadzenie UTW, którego celem jest aktywizacja intelektualna, psychiczna, społeczna i fizyczna osób starszych, inspirowanie ich do zdobywania nowej wiedzy i umiejętności, poszerzania horyzontów i poszukiwania nowych kierunków zainteresowań”¹⁹.

W poszukiwaniu dobrych wzorców grupa inicjatywna (w składzie: Teresa Łuczak, Krystyna Kowalczyk, Jerzy Król, Danuta Pecyna, Urszula Urbaniak) nawiązała kontakty z UTW działającymi już na terenie woj. łódzkiego. We

---

nr 1, s. 62–75; M. Sondej, współpr. J. Wasiak, *Fascynacje profesorów i słuchaczy Łódzkiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku 1979–2014*, Łódź 2014; T. Smejliś (red.), *Działania Sudeckiego UTW na rzecz seniorów w Wałbrzychu w latach 2003–2013*, Wałbrzych 2013; A. Bilewicz, *Uniwersytet Trzeciego Wieku we Wrocławiu w latach 1976–2007*, Kraków 2009; U. Roślaniec (red.), *Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Szczecinie 1978–1998: zbiór wybranych wspomnień i refleksji oraz inne materiały dwudziestoletniej działalności UTW Szczecin*, Szczecin 2001; A. Jopkiewicz, E. Trafalek (red.), *Trzeci wiek bez starości: Uniwersytet Trzeciego Wieku w Kielcach w latach 1985–2000*, Kielce 2000.

¹⁹ §1 Uchwały Rady Miejskiej nr L/308/2013.

współpracy z Łódzką Akademią Inicjatyw Społecznych 30 września 2013 r. zorganizowano w Uniejowie konferencję w ramach projektu „Seniorze, angażuj się w zmiany”. Uczestniczyli w niej liderzy UTW z Łasku, Tomaszowa Mazowieckiego, Zgierza, Opoczna, Dmosina i grupa seniorów z Uniejowa. Był to pierwszy krok do formalnego utworzenia UUTW.

Z początkiem 2014 r. w Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury zorganizowano pierwsze spotkanie informacyjne, na którym przedstawiono zarys działania UUTW oraz rozdano potencjalnym uczestnikom deklaracje do wypełnienia. Ustalono, iż słuchaczem UUTW może być osoba po ukończeniu 55. roku życia, mieszkająca na obszarze gminy Uniejów i innych miejscowości z nią sąsiadujących. 27 stycznia 2014 r. odbyło się pierwsze walne zebranie słuchaczy UUTW w sali OSP w Uniejowie, na którym przyjęto regulamin wewnętrzny oraz wybrano zarząd. W jego skład weszły następujące osoby: Urszula Urbaniak (prezes), Danuta Pecyna (wiceprezes), Krystyna Kowalczyk (sekretarz), Teresa Łuczak (skarbnik), Jerzy Król (członek zarządu). W kadencji 2018–2022 Krystynę Kowalczyk zastąpiła Anna Włodarska. Od końca 2022 r., zgodnie ze zmianami w regulaminie, zarząd pozostaje trzyosobowy. W jego skład wchodzi: Urszula Urbaniak (prezes), Anna Włodarska (wiceprezes) i Elżbieta Szafarz (sekretarz).

Oficjalnie UUTW rozpoczął swoją działalność od letniego semestru roku akademickiego 2013/2014 ze 131 słuchaczami (ryc. 4). Był wówczas dwudziestym dziewiątym UTW zarejestrowanym na terenie woj. łódzkiego. Do dziś działa on przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Kultury i jest wspierany organizacyjnie przez Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa. Rejestracja uczestników odbywa się osobno na semestr zimowy i letni. Każdy rok akademicki rozpoczyna się oficjalną inauguracją i wieńczony jest uroczystym zakończeniem (ryc. 2, 3). Stanowią one niezwykle ważne momenty dla słuchaczy. Są okazją do specjalnych spotkań, podsumowań i stawiania sobie nowych celów i wyzwań. Jedynie w okresie pandemii ich organizacja nie była możliwa.

Na co dzień działania UUTW wspierają liderzy poszczególnych sekcji i grup zajęć ruchowych. Ich zaangażowanie i dobry kontakt z grupą pozwala na sprawne organizowanie różnych aktywności i docieranie do słuchaczy z aktualnymi informacjami (m.in. poprzez media społecznościowe lub sms). Ich rola w funkcjonowaniu UUTW jest nieoceniona. Z myślą o liderach organizowane są cyklicznie spotkania koordynacyjne, dzięki czemu możliwy jest stały monitoring działań poszczególnych grup.

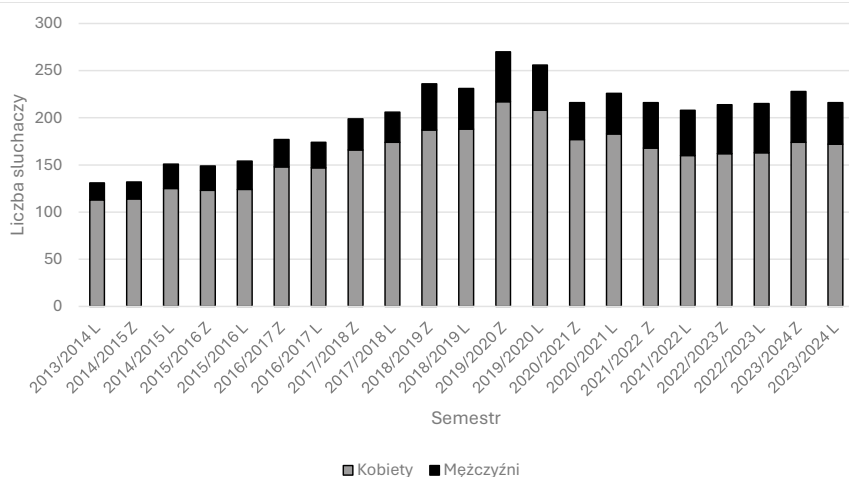

Ryc. 2. Słuchacze UUTW po pierwszej inauguracji (semestr zimowy 2013/2014)
Źródło: M. Bartosiak, Urząd Miasta w Uniejowie (11 marca 2014 r.)

Ryc. 3. Zakończenie roku akademickiego 2022/2023
Źródło: M. Kubacki, www.uniejow.net.pl [dostęp: 10.05.2024]

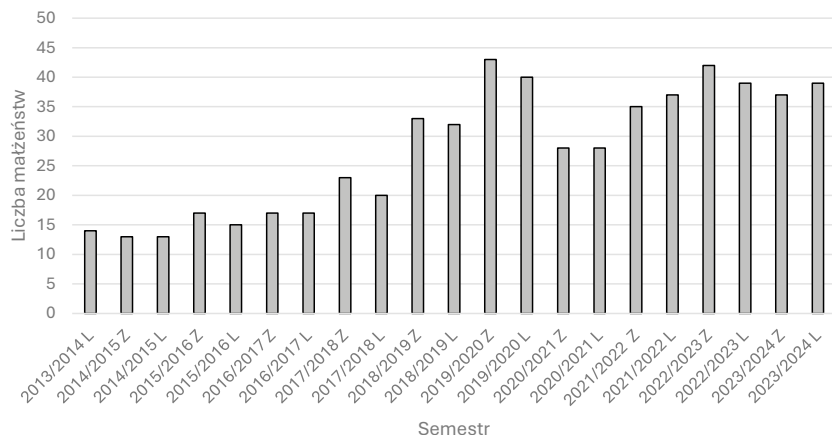
Z roku na rok zauważalne jest coraz większe zainteresowanie działaniami UUTW, co przekłada się na rosnącą liczbę jego słuchaczy. Najliczniejszy rocznik (270 osób) odnotowano tuż przed pandemią, podwojono wtedy liczbę słuchaczy w porównaniu z początkami istnienia UUTW (ryc. 4, tab. 2). Zdecydowaną większość uczestników wszystkich zajęć stanowią kobiety. Największy odsetek mężczyzn zanotowano w semestrze zimowym (24,3%) i letnim (24,2%) 2022/2023. Na podobnym poziomie, tj. 23,7%, kształtuje się odsetek mężczyzn w przedostatnim analizowanym semestrze. Czas pandemii zaburzył tendencję wzrostową liczby słuchaczy, aktualnie zauważalna jest jednak jej stabilizacja. Waha się ona od 208 (semestr letni 2021/2022) do 228 (semestr zimowy 2023/2024). W ostatnim analizowanym semestrze letnim 2023/2024 udział bierze 216 osób, w tym 115 stanowią mężczyźni (tab. 2).

Ryc. 4. Liczba słuchaczy UUTW w podziale na płeć (2014–2024)

Źródło: opracowanie własne

Istotnym aspektem wydaje się także rosnąca liczba małżeństw wspólnie biorących udział w zajęciach. Wzrosła ona prawie trzykrotnie od pierwszej inauguracji (ryc. 5, tab. 2). Najwięcej małżeństw (43) zanotowano tuż przed pandemią w semestrze zimowym 2019/2020 oraz po pandemii w semestrze zimowym 2022/2023 (42). W ostatnim analizowanym okresie w zajęciach brało udział 39 małżeństw. Jest to świetny sposób na wspólne spędzanie wolnego czasu oraz odkrywanie nowych zainteresowań.

Ryc. 5. Liczba małżeństw uczestniczących w zajęciach UUTW w podziale na semestry (2014–2024)

Źródło: opracowanie własne

Tab. 2. Liczba słuchaczy UUTW w podziale na płeć i małżeństwa

Rok	Semestr	Kobiety	Mężczyźni	Odsetek męczyzn [%]	Małżeństwa	Ogółem słuchaczy
2013/2014	II	113	18	13,7	14	131
2014/2015	I	114	18	13,6	13	132
	II	125	26	17,2	13	151
2015/2016	I	123	26	17,4	17	149
	II	124	30	19,5	15	154
2016/2017	I	148	29	16,4	17	177
	II	147	27	15,5	17	174
2017/2018	I	166	33	16,6	23	199
	II	174	32	15,5	20	206
2018/2019	I	187	49	20,8	33	236
	II	188	43	18,6	32	231
2019/2020	I	217	53	19,6	42	270
	II	208	48	18,7	40	256
2020/2021	I	177	39	18,0	28	216
	II	183	43	19,0	28	226
2021/2022	I	168	48	22,2	35	216
	II	160	48	23,1	37	208

Rok	Semestr	Kobiety	Mężczyźni	Odsetek męczyzn [%]	Mażeństwa	Ogółem słuchaczy
2022/2023	I	162	52	24,3	42	214
	II	163	52	24,2	39	215
2023/2024	I	174	54	23,7	37	228
	II	172	44	20,4	39	216

Źródło: opracowanie własne

Okres pandemii był trudny w kontekście utrzymania działalności UUTW i pozostawania w stałym kontakcie ze słuchaczami. Wymusił on przerwanie regularnych zajęć, uniemożliwił zaplanowane wyjazdy i aktywny udział w rozpoczętych projektach. Nie zorganizowano uroczystego zakończenia i inauguracji roku. Wymusiło to szukanie nowych form komunikacji i jeszcze bardziej uwypukliło konieczność podwyższania umiejętności obsługi komputera wśród seniorów. Gdy tylko to było możliwe, organizowano spotkania na świeżym powietrzu lub w dużych salach, pozwalających zachować odpowiedni dystans. Priorytetem w kolejnych latach stało się przygotowanie słuchaczy do zdalnego udziału w wykładach, warsztatach, konferencjach i nauka organizacji spotkań on-line.

W analizowanym okresie, tj. od semestru zimowego 2013/2014 do semestru letniego 2023/2024, łącznie UUTW przyjął 4210 słuchaczy (tab. 3). Pochodzą oni w dużej mierze z miasta i gminy Uniejów (60%) oraz miejscowości sąsiadujących z gminą (ryc. 6, tab. 3). 12,5% słuchaczy to mieszkańcy gminy i miasta Poddębice, 8% pochodzi z gminy Pęczniew, która włączyła się w działania UUTW w semestrze letnim 2015/2016. Tylko nieliczni słuchacze UUTW deklarują jako miejsce zamieszkania Łódź (0,6%) czy Łask (0,4%).

UUTW stanowi szansę na aktywność, poprawę sprawności fizycznej i psychicznej, rozwijanie talentów i realizację marzeń, bo na to nigdy nie jest za późno. To, jak ważne miejsce w życiu seniorów zajmuje ta organizacja, potwierdzają poniższe wypowiedzi słuchaczy UUTW:

UTW może być i jest zachętą, motywacją do robienia czegokolwiek, bez narażania się na ewentualną śmieszność i nieprzychylną ocenę ludzi młodych, nieprzyzwyczajonych do aktywnych emerytów.

UTW to grupa ludzi podobnych sobie wiekiem i mentalnością, którzy jeszcze nie zamknęli za sobą drzwi z napisem „Życie”.

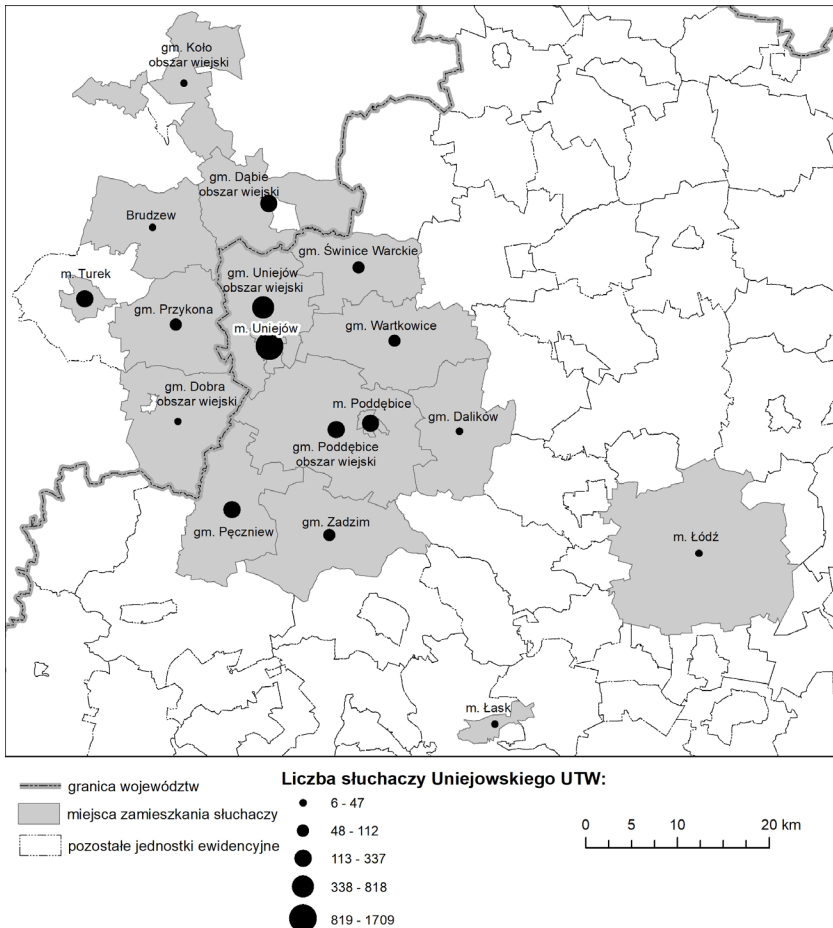
UTW nie służy wyłącznie nabywaniu wiedzy, ale łączy ludzi, którzy mają za sobą wychowanie dzieci, wnuków i chcą zrobić coś dla siebie. Nierzadko to już osoby samotne, chcące mieć nowych znajomych, chcące korzystać z lekcji tańca, aerobiku, nauki pływania, spacerów z kijkami, niewstydzający się swojego wieku i odrzucający slogan „to nie wypada”.

Koleżanki, które poznałam na UTW, są pełne życia i energii. Już Guy de Maupassant (pisarz francuski) powiedział: „Spotkania z ludźmi są tym, co sprawia, że życie warte jest życia”. Poza wykładami i zajęciami dla mnie bardzo ważne jest wyjście z domu, spotkanie drugiego człowieka, serdeczna rozmowa z nim. Czasami lenistwo bierze górę, ale głupio byłoby zostać w domu. A tak, „muchy sio”, uśmiech na twarz i idę na zajęcia. Nie można sobie pozwolić na lenistwo, bo zacznę się starzeć. Trzeba żyć w myśl zasady „Carpe diem” (Chwytaj dzień).

Uczęszczam na zajęcia aerobiku, gimnastyki z elementami tańca, nauki pływania, uczę się języka niemieckiego i angielskiego. Nauka pływania to niespełnione dotąd marzenie mojego życia. Mam nadzieję, że przełamie lęk przed wodą i dzięki UTW spełnię to marzenie. Dzięki zajęciom fizycznym poprawiła się moja kondycja, czuję się zdrowiej, a poprzez naukę języków ćwiczę umysł. Są dni, kiedy brakuje mi nawet czasu, ale wtedy pamiętam, że „nie starzeje się ten, kto nie ma na to czasu”. I to mnie mobilizuje.

Znalazłam swoje miejsce w grupie. Patrząc na inne słuchaczki, widzę, że inaczej się poruszają, są uśmiechnięte, pełne radości i emanują dobrą energią, którą wspólnie tworzymy w grupie. Zmieniły też swój wygląd zewnętrzny. Przychodzą na zajęcia i wykłady starannie ubrane, umalowane, uczesane, a przede wszystkim uśmiechnięte – to wspaniała reklama UTW, której warto ulec. Wspaniali są też nasi wykładowcy i instruktorzy, mający ogromne pokłady cierpliwości, co sprawia, że każde zajęcia są przyjemnością.

Pozostaje nam tylko życzyć sobie, by ciało nie odmawiało posłuszeństwa, a wszystko, co robimy, radowało duszę, żeby spełniały się nasze marzenia, których wcześniej z różnych powodów nie mogliśmy zrealizować.

Ryc. 6. Miejsca zamieszkania słuchaczy UUTW

Źródło: opracowanie własne

Aktywności w ramach UUTW

Uroczysta inauguracja pierwszego rocznika odbyła się 11 marca 2014 r. w Sali Rycerskiej zamku w Uniejowie. Pierwsi słuchacze otrzymali wówczas indeksy, legitymacje, niezbędny pakiet informacyjny, pamiątkowe gadżety. Wyслуchano wykładu pt. „Jak się zdrowo starzeć” wygłoszonego przez lekarza geriatry prof. Dariusza Nowaka.

W kolejnych miesiącach odbywały się zajęcia z obsługi komputera, języka angielskiego i niemieckiego, aerobiku na sali i w wodzie, nauki pływania. Powstała także sekcja nordic walking (tab. 4, ryc. 7).

Tab. 3. Liczba słuchaczy UUTW w latach 2014–2024 w podziale na miejsca zamieszkania

Rok	Semestr	Uniejów	gm. Uniejów	Poddębice	gm. Poddębice	gm. Zadzim	gm. Pęczniew	gm. Wartkowie	gm. Dalików	gm. Świnice	gm. Dąbie	gm. Koło	gm. Przykona	Turek	gm. Dobra	Łódź	Łask	gm. Brudzew	Razem
2013/2014	II	87	27	1	4	-	-	2	-	4	3	1	-	2	-	-	-	-	131
2014/2015	I	87	27	1	5	1	-	1	-	4	3	1	-	2	-	-	-	-	132
	II	103	31	1	3	1	-	-	-	3	5	-	-	3	-	1	-	-	151
2015/2016	I	91	33	3	6	1	-	1	-	2	5	-	3	3	1	-	-	-	149
	II	83	35	8	5	1	6	1	-	1	5	1	3	4	1	-	-	-	154
2016/2017	I	85	43	13	4	1	7	1	2	1	6	2	6	4	1	1	-	-	177
	II	85	42	13	4	1	5	1	2	1	6	2	6	4	1	1	-	-	174
2017/2018	I	83	46	16	7	1	19	2	2	1	7	2	5	7	1	-	-	-	199
	II	89	43	18	7	2	18	2	1	1	9	2	5	7	1	1	-	-	206
2018/2019	I	80	50	18	19	2	28	6	-	1	9	3	5	6	1	1	1	-	230
	II	79	50	17	19	2	30	4	-	1	10	3	5	6	1	1	1	2	231
2019/2020	I	83	52	22	22	5	34	8	1	4	16	5	4	11	1	-	2	-	270
	II	83	52	21	22	5	33	8	-	4	15	-	4	9	-	-	-	-	256

Rok	Semestr											Razem											
		I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II								
2020/2021		82	91	33	18	14	3	23	4	1	4	4	12	3	5	9	2	2	1	2	-	216	
2021/2022	I	72	36	36	16	14	6	21	5	-	5	4	12	3	6	14	-	1	2	1	-	226	
	II	64	35	35	19	14	7	18	4	-	5	4	12	4	6	14	-	-	4	5	2	-	217
2022/2023	I	66	36	36	17	17	8	19	4	-	3	4	12	3	10	13	1	2	2	2	1	-	208
	II	72	39	39	15	13	6	15	5	-	4	4	12	3	10	14	1	3	2	2	1	-	214
2023/2024	I	78	41	41	17	13	6	17	5	-	5	5	13	3	8	15	1	3	2	2	1	-	228
	II	66	34	34	13	12	9	17	7	-	6	7	11	3	12	18	4	1	2	2	1	-	216
Razem		1709	816	816	286	238	71	333	77	10	64	194	47	112	172	19	27	19	19	6	-	4200	

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 7. Sekcja nordic walking na początku swojej działalności

Źródło: U. Urbaniak, 2014

W Uzdrowisku Uniejów Park chętni słuchacze spotykali się na bezpłatnych warsztatach psychologicznych „Jak sobie radzić ze stresem”. W I semestrze, poza wykładem inauguracyjnym, odbyły się inne: „Prawidłowe odżywianie a zdrowie seniora”, „Jak zapobiegać chorobom zwyrodnieniowym kręgosłupa”, „Bezpieczeństwo seniora”, „Cudze chwalicie, swego nie znacie – atrakcje turystyczne pow. łęczyckiego”. W Sali Rycerskiej zamku w Uniejowie 20 czerwca 2014 r. uroczystie zakończono I semestr, a po wakacjach 15 października w tym samym miejscu 152 słuchaczy rozpoczęło rok akademicki 2015/2016, zainaugurowany wykładem burmistrza Uniejowa Józefa Kaczmarka pt. „Uzdrowisko Uniejów i dalsze perspektywy jego rozwoju”. Oprócz dotychczasowych zajęć wprowadzono plastykę, gimnastykę z elementami tańca, warsztaty kosmetyczne poświęcone analizie kolorystycznej i dbałości o cerę, zawiązała się grupa teatralna. Instytut Zdrowia Człowieka umożliwił słuchaczom bezpłatną diagnostykę poziomu pamięci, uwagi i koncentracji oraz treningi funkcji poznawczych pod okiem psychologa. Odbyto wycieczki do ciekawych miejsc w najbliższej okolicy, wiążąc zwiedzanie z zajęciami wykładowymi. Poznano w ten sposób: ośrodek jogi w Brzozówce i kulturę Indii w przekazie gospodarzy ośrodka, a także wytwórnę probiotyków w Bratuszynie (wykład: „Zero chemii w gospodarstwie domowym”); zapoznano się z twórczością malarską Józefa Mehoffera, zwiedzając muzeum jego imienia w Turku i kościół, którego wnętrze zdobią dzieła artysty.

Tab. 4. Zajęcia realizowane przez UUTW w latach 2014–2024

	(+ zajęcia odbywały się przez rok akademicki; +/- zajęcia odbywały się w jednym z semestrów roku akademickiego)											
Rok	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024	
Gimnastyka rozciągająca										+	+	+
Joga							+	+	+	+	+	+
Pilates									+			
Klub filmowy					+	+						
Kągle						+	+	+	+	+	+	+
Basen					+	+	+	+	+	+	+	+
Teatr			+	+	+	+	+				+	+
Malarstwo /Rysunek			+	+	+	+	+				+	+
Jęz. niem. (zaawans.)				+	+	+	+	+				
Jęz. niem. (pocz.)			+	+	+	+	+					
Pływanie (zaawans.)			+	+	+	+	+	+				
Pływanie (pocz.)		+	+	+	+	+	+					+
Taniec		+	+	+	+	+	+			+	+/-	
Kijki		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Aerobik (woda)			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Aerobik (sala)		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Komputer (zaawans.)			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Komputer (pocz.)		+	+	+	+	+	+	+				
Jęz. ang. (zaawans.)			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Jęz. ang.(pocz.)		+	+	+	+	+	+	+	+			

Źródło: opracowanie własne

Trzeci rok akademicki 2015/2016 rozpoczęło 151 słuchaczy, w tym: 100 trzeci rok z rzędu, 30 – drugi, a 21 osób po raz pierwszy. Oprócz zajęć w istniejących sekcjach zwiększono liczbę wyjazdów na koncerty i do teatrów. Nowością były warsztaty kulinarne oraz inspirujące wirtualne spotkania w bibliotece w ramach projektu „Akcja: e-motywacja”. Uroczyste zakończenie kolejnych dwóch semestrów odbyło się 20 czerwca 2016 r. Po części oficjalnej po raz pierwszy zaplanowano część towarzyską w Klubie Nautilus przy basenach termalnych. Swój debiut miała tu grupa teatralna, a potem był czas na wspólną zabawę przy muzyce.

W kolejnych latach funkcjonowania UUTW poszerzono ofertę stałych zajęć o kręgle, jogę, naukę gry w brydża, spotkania w ramach Dyskusyjnego Klubu Filmowego, spotkania z poezją, warsztaty z rękodzieła, konsultacje z psychologiem, zajęcia muzyczne – wspólne śpiewanie. W cotygodniowym planie zajęć w każdym semestrze można znaleźć kursy języka angielskiego (ryc. 8), komputerowe, kijek (ryc. 9) oraz aerobik (na sali lub w wodzie) (ryc. 10–12). W związku z tym, iż część osób kontynuuje naukę w kolejnych semestrach, widoczna jest ewolucja niektórych zajęć w związku z koniecznością dostosowania ich do realnych potrzeb użytkowników oraz ich rosnących umiejętności. Do takich aktywności zaliczyć można np. naukę pływania, którą uruchomiono już w pierwszym semestrze funkcjonowania UUTW jako pływanie dla początkujących, następnie należało stworzyć grupy zarówno dla początkujących, jak i zaawansowanych, a później pływania dowolnego. Aktualnie w związku z pojawieniem się nowych uczestników i ich potrzebami ponownie uruchomiono grupę pływania dla początkujących. W ostatnim czasie po przerwie wznowiono pracę grupy malarstwa i teatralną. Sporym zainteresowaniem cieszą się także zajęcia z jogi (ryc. 13) i stretching.

Do tej pory uruchomiono 20 różnych kursów, przystosowywanych do potrzeb i umiejętności danego rocznika słuchaczy (tab. 4). W analizowanym okresie przeprowadzono także łącznie około 120 wykładów, warsztatów i spotkań obejmujących bardzo różnorodną tematykę (tab. 5). Poruszano m.in. zagadnienia związane z profilaktyką zdrowotną, bezpieczeństwem (ryc. 14), procesem starzenia się i rozwojem w każdym wieku. Doskonalono na warsztatach różnorodne umiejętności artystyczne (ryc. 15–16) i kompetencje społeczne. Poznawano różne miasta, kraje, ich historię i kulturę. Organizowano spotkania z lekarzami, naukowcami, artystami, urzędnikami, ekonomistami, prawnikami, seniorami.

Ryc. 8. Grupa jęz. angielskiego z pamiątkami z Londynu
Źródło: archiwum UUTW, 2023

Ryc. 9. Sekcja nordic walking w czerwcu 2022 r.
Źródło: archiwum UUTW, 2022

Ryc. 10. Aerobik na sali
Źródło: U. Urbaniak, 2023

Ryc. 11. Aerobik na basenach zewnętrznych term uniejowskich
Źródło: K. Sikorska, 2024

Ryc. 12. Joga na świeżym powietrzu w czasie pandemii
Źródło: U. Urbaniak, 2020

Ryc. 13. Zajęcia z jogi
Źródło: E. Szafarz, 2024

Ryc. 14. Wykład *Bezpieczeństwo seniora*

Źródło: U. Urbaniak, 2022

Tab. 5. Tematyka spotkań, warsztatów, wykładów zrealizowanych przez UUTW w latach 2014–2024

Data	Prowadzący	Temat
10.03.2014	Dariusz Nowak	Jak się zdrowo starzeć?
24.03.2014	Emilia Straszewska	Prawidłowe odżywianie a zdrowie seniora
08.04.2014	Bartosz Chudzik	Zapobieganie chorobom zwyrodnieniowym kręgosłupa
15.05.2014	Natalia Jezierska	Jak sobie radzić ze stresem?
17.06.2014	Paweł Czarnecki	Cudze chwalicie, swego nie znacie. Trasy turystyczne woj. łódzkiego
15.10.2014	Józef Kaczmarek	Uzdrowisko Uniejów i dalsze perspektywy rozwoju
19.11.2014	Longina i Andrzej Rubajowie	Poznajemy kulturę indyjską
12.12.2014	Sławomir Gacka	Zdrowy dom. Zero chemii w gospodarstwie domowym
16.01.2015	Kamil Zachert	Co warto wiedzieć o Egipcie?
03.03.2015	Sławomir Gacka	Zastosowanie probiotyków w domu i w ogrodzie
14.04.2015	Zofia Czechowicz	Starzenie się a choroby cywilizacyjne
19.05.2015	Bartosz Stachowiak	Malarstwo Józefa Mehoffera na przykładzie malowideł w kościele w Turku

Tab. 5 (cd.)

Data	Prowadzący	Temat
05.10.2015	Urszula Urbaniak	Związki św. Bogumiła z Uniejowem na przestrzeni wieków
06.11.2015	Krzysztof Czupryński	Chemia nadzwyczajnym zagrożeniem bezpieczeństwa człowieka. Kontrowersje
02.12.2015	Wojciech Kibert	Dlaczego warto jeść karpia?
29.01.2016	Magdalena Skrzydlewska	Wizerunek osobisty budujemy przez całe życie
03.03.2016	Piotr Woźniak	Koperta życia
17.03.2016	Ryszard Kaliński	Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na przykładzie Uniejowa
07.04.2016	Andrzej Szoszkiewicz	Dywany kwiatowe, rzeźby lodowe, obrazy z piasku, czyli sztuka ulotna w Uniejowie, w Polsce i na świecie
20.06.2016	Agnieszka Kaczmarek	Motyw lilii w literaturze i herbie Uniejowa
05.10.2016	Marek Roźniecki	Opera moja miłość
17.11.2016	Wanda Zięba	Aloes w profilaktyce zdrowia i urody
02.12.2016	Dariusz Pawlicki	Józef Tischner – ksiądz i intelektualista
09.12.2016	Stanisław Kostrzewa	Bezpieczeństwo prawne seniora
20.01.2017	Ryszard Hunger	„Ostatnia Wieczerza” w świetle malarstwa Leonarda da Vinci
22.01.2017	Ewa Twardowska Izabela Augustowska	Dobre odżywianie kluczem do zdrowia
24.02.2017	Aleksandra Urbaniak-Słoma, Iwona Rojkiewicz	Świadome korzystanie ze środowiska przejawem odpowiedzialności za życie przyszłych pokoleń
15.03.2017	Zbigniew Kołba	Krioterapia – co warto wiedzieć
17.03.2017	Tomasz Przybyliński	Ptaki wędrowne – rekordziści w świecie zwierząt
22.03.2017	Małgorzata Charuba	Wpływ pozytywnego myślenia na jakość życia. Rozwiązywanie konfliktów
21.04.2017	Adam Raszewski	Jak nas widzą. Współczesna Polska i Polacy w oczach cudzoziemców

Data	Prowadzący	Temat
09.05.2017	Longina i Andrzej Rubajowie	Poznajemy kulturę indyjską – wizyta w ośrodku jogi
18.05.2017	Magdalena Skrzydlewska	Komunikacja w mowie i w piśmie
21.06.2017	Karolina Kucharska-Piekarska	Energetyczna dieta seniora
02.10.2027	Józef Kaczmarek	Uniejów. Szanse i zagrożenia Uzdrowiska Termalnego
18.10.2017	Anna Pietrońska	Dziedziczenie – warto pomyśleć wcześniej
19.10.2017	Anna Pietrońska	Zawieranie umów, dostępny urząd i sąd dla obywateli
17.11.2017	Marek Roźniecki	Urologia bez wstydu i tajemnic
15.12.2017	Jolanta Szwalbe	Nie starzeje się ten, kto umie cieszyć się życiem
19.01.2018	Jacek Łapiński	Rozwój osobisty możliwy w każdym wieku
15.02.2018	Ks. Andrzej Ziemieśkiewicz	Ekumeniczny wymiar Kościoła
23.04.2018	Krzysztof Figarski	Księżyc, jakiego nie znamy
28.08.2018	Radosław Piwowarski	Manipulacje wyborcze
29.08.2018	Elżbieta Wysakowska-Walters	Człowiek i miasto – człowiek i świat
31.08.2018	Elżbieta Bartnik	Ekologia i fotografia
15.10.2018	Jan Daniel Artymowski	Ignacy Paderewski – szermierz niepodległości, artysta, polityk, mąż stanu
14.11.2018	Sebastian Bielak	Wyprawa życia na Alaskę
30.11.2018	Błażej Chmielecki	Przed zawałem uciekaj na własnych nogach – serce masz tylko jedno
07.12.2018	Joanna Pawlak, Urszula Urbaniak	Wspólne śpiewanie pieśni patriotycznych w ramach projektu „Komu zawdzięczamy Niepodległość”
13.12.2018	Agata Jurczyk-Stanisławska	Kolagen w każdym domu, w każdym wieku
14.12.2018	Monika Andrzejczak	Dzień telewizyjnego prezentera pogody

Tab. 5 (cd.)

Data	Prowadzący	Temat
16.01.2019	Aleksandra Rodacka	Maria Curie-Skłodowska – kobieta, która wyprzedziła czas
25.01.2019	Joanna Wicherkiewicz	Spotkanie z poetką
13.02.2019	Krystyna Mazurówna / Monika Mularska-Kucharek	Na przekór stereotypom Z Paryża do Uniejowa
08.03.2019	Aneta Pawłowska	Definicja sztuki i jej funkcje: integracyjna, religijna, poznawcza, polityczna
27.03.2019	Andrzej Śniadek	Przestępcy a służby specjalne
05.04.2019	Aneta Pawłowska	Architektura Uniejowa
10.04.2019	Anna Tomczyk	Podologia i hirudoterapia (pijawki)
30.05.2019	Magdalena Skrzydlewska	Efektywne zarządzanie czasem
24.05.2019	Małgorzata Staburska	Wspieranie zdrowia i profilaktyka chorób nowotworowych z perspektywy psychoonkologii
03.06.2019	Urszula Urbaniak	Zawody na kręgielni
05.06.2019	Anna Leder (Łódzki Oddział NFZ)	Prawa pacjenta
06.06.2019	Błażej Chmielecki	Stosowanie ziół w częstych doległościach i schorzeniach
07.06.2019	Piotr Woźniak, Maciej Marszałek	Pierwsza pomoc w teorii i praktyce
03.10.2019	Andrzej Machowski	Jak liczy się twój głos – prawa wyborcze, sposoby przeliczania głosów
07.10.2019	Radosław Herman	Zamek w Uniejowie – perła architektury. Fakty, ciekawostki i tajemnice
24.10.2019	Joanna Cebula-Idzikowska	Co to jest papierowa wiklina? Prezentacja wyrobów
09.11.2019	Joanna Cebula-Idzikowska	Wykonywanie ozdób choinkowych
21.11.2019	Joanna Cebula-Idzikowska	Wykonywanie biżuterii
26.11.2019	Magdalena Woźniak	Dekupaż – rękodzieło
29.11.2019	Marek Chałas	Kiedy zaczyna się starość? Kto to jest osoba starsza?
22.01.2020	Sebastian Bielak	Wyspa Thassos – szmaragdowa kraina słonecznej Grecji

Data	Prowadzący	Temat
01.10.2021	Danuta Parlak	Osoba starsza w procesie komunikacji – partnerstwo czy dziaduzenie
16.10.2020	Instytut Nowych Technologii	„Las w słoiku” – instruktaż online
02.2021	Katarzyna Adamek	Sprawna obsługa komputera – projekt Akademii Cyfrowej Seniora
30.04.2021	Aneta Pawłowska	Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej
07.05.2021	Aneta Pawłowska, Daria Rutkowska-Sinda	Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej
15.06.2021	Magdalena Skrzydlewska	O słowach i godności
15.11.2021	Lena Rogowska-Lewandowska	Twoje słowa – moja godność
13.12.2021	Jerzy Skowerańda-Miniszewski	Nim zablýśnie pierwsza gwiazdka
35.04.2022	Urszula Urbaniak	Malarstwo Urszuli i Wacława Sobierajów
08.06.2022	Agata Lewkowicz	Zapobieganie przestępstwom
13.06.2022	Artyści Teatru Piosenki w Łodzi	Z piosenką przez świat
09.05.2022	Monika Mularska-Kucharek	Drogowskazy szczęścia – w drodze po lepszy dzień
12.10.2022	Aleksandra Radecka	Maria Curie-Skłodowska – kobieta, która wyprzedziła czas
17.10.2022	Przedstawicielka Łódzkiego Parku Krajobrazowego	Tworzenie terenów zielonych w przestrzeni publicznej
23.11.2022	Urszula Sobieraj	Rysowania można się nauczyć
28.11.2022	Pracownicy Łódzkiego Oddziału NFZ	Profilaktyka zdrowotna i bezpieczeństwo mieszkańców jako istotny element społeczeństwa obywatelskiego
13.12.2022	Agnieszka Kawecka	Drugie życie rzeczy – wykorzystanie starych elementów do tworzenia nowego projektu
14.12.2022	Krzysztof Jakubiec	Geneza polskich kolęd i pastorałek
20.02.2023	Agnieszka Podolewska	Afryka oczami pracownika UNICEF
28.02.2023	Dorota Kołodziejczyk	Prezentacja rękodzieł słuchaczek UUTW

Tab. 5 (cd.)

Data	Prowadzący	Temat
22.03.2023	Zofia Karkowska	Papierowa wiklina
12.05.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorem Antonim Łukaszewskim
19.05.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorem Tadeuszem Pogorzelskim
16.06.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorką Ireną Guzowską
23.06.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorem Wacławem Łysiakiem
02.10.2023	Monika Mularska-Kucharek	Z nadzieją na lepsze jutro – o roli nadziei w życiu człowieka
10.10.2023	Policja Powiatowa w Poddębicach	Bezpieczeństwo osób starszych
09.11.2023	Karolina Gruchot-Krysiak	Mózg pracuje i główkuje – ćwiczenie refleksu, logicznego myślenia, koncentracji
16.11.2023	Karolina Gruchot-Krysiak	Jak ćwiczyć radzenie sobie ze stresem? Czy potrafimy przybrać postawy empatyczne i asertywne?
17.11.2023	Elżbieta Bartnik	Podstawowe reguły, zasady bezpiecznego korzystania z sieci
23.11.2023	Elżbieta Bartnik	KtoMaLek – jak szukać poprzez Internet leku w aptece, gabinetów lekarskich, dawkowania leków
27.11.2023	Emilia Straszewska	Talerz zdrowego żywienia
30.11.2023	Karolina Gruchot-Krysiak	„W jaskini hazardu” – gry wyzwalające ćwiczenie pamięci, percepcji, rozumienia
01.12.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorem Zygmuntem Kwiatosińskim
08.12.2023	Elżbieta Bartnik	Wykonywanie prostych naczyń glinianych
08.12.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie z seniorem Janem Adamiakiem
16.12.2023	Urszula Urbaniak	Spotkanie wigilijne z koncertem chóru „Kantylena” i śpiewem solowym Michała Sawkiewicza
17.01.2024	Agnieszka Adamczewska	Znajdź harmonię i spokój
25.01.2024	Zdzisław Jaskólski	10 lat minęło

Data	Prowadzący	Temat
27.02.2024	Magdalena Skrzydlewska	O rozmowie i bliskości
29.02.2024	Aleksandra Jędrasiak-Sobczak	O problemach urologicznych kobiet bez wstydu i tajemnic
21.03.2024	Magdalena Skrzydlewska	O rozmowie i bliskości
22.03.2024		
25.04.2024	Anna Pietrońska	Prawna ochrona godności osób starszych

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 15. Warsztat tworzenia z papierowej wikliny

Źródło: U. Urbaniak, 2023

Ryc. 16. Międzypokoleniowy warsztat ceramiczny

Źródło: E. Bartnik, 2023

Wielu słuchaczy korzystało także z oferowanych wycieczek krajoznawczych i wyjazdów do instytucji kultury. Widoczna jest duża aktywność UUTW w tym zakresie w 2019 r. oraz ponownie po pandemii w latach 2022 i 2023. Część z tego typu działań wynika ze współpracy podejmowanej w ramach różnych projektów, o czym szerzej napisano w rozdziale *Pozostała działalność UUTW*. Łącznie w ostatnich 10 latach zorganizowano około 40 wyjazdów (tab. 6). Były to m.in. wycieczki do Wrocławia, Częstochowy, Łęczycy (ryc. 17), Spały (ryc. 18), Zawodzia i Głuchowa, Rogowa czy Drzewicy.

Tab. 6. Wyjazdy słuchaczy UUTW w latach 2015–2024

Rok	Rodzaj wydarzenia
2015	Wycieczka Tomaszów Maz.–Inowłódz–Spała
	Wycieczki do „Wytwórni ciszy” – zwiedzanie ośrodka jogi w Brzozówce
	Wycieczka do fabryki probiotyków w Bratuszynie
	Wycieczka do Muzeum im. Józefa Mehoffera w Turku
2016	Wycieczki do „Wytwórni ciszy” – zwiedzanie ośrodka jogi w Brzozówce
	Wycieczka do Muzeum im. Józefa Mehoffera w Turku
	Targi Aktywnego Seniora w Łodzi
	Wycieczka Krośniewice–Kutno–Oporów–Walewice–Bedlno–Tum–Łęczyca–Sobótka
	Wycieczka Tomaszów Maz.–Spała–Inowłódz
2017	Wycieczka do Zawodzia i Głuchowa (skansen w Zawodziu, pałac Czartoryskich w Gołuchowie, Muzeum Leśnictwa, Zagroda Żubrów)
2018	Wyjazd do Łodzi – Szkoła Mistrzostwa Sportowego w ramach projektu „Łódzkie dla aktywnych seniorów”
	Wycieczka do Wrocławia
2019	Udział w VI Rajdzie z okazji Dnia Kobiet (na trasie Nowa Sobótka–Besiekiery)
	Wyjazd do Łodzi – Muzeum Miasta Łodzi w ramach projektu „Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej”
	Wyjazd do Łódzkiego Domu Kultury na „Senioralne powitanie lata”
	Wyjazd do Częstochowy na Jasną Górę (zwiedzanie skarbcza, muzeum)
	Wyjazd do Wielunia (Wojewódzkie Dni Seniora)
	„Z Pęczniewa do Egiptu” – nordic walking

Rok	Rodzaj wydarzenia
2019	Wycieczka do Łowicza w ramach projektu „Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej”
	Wyjazd na „Operetkę” W. Gombrowicza do Teatru Jaracza w Łodzi
	Wyjazd do fabryki bombek w Piotrkowie Trybunalskim i Muzeum Piwowarstwa (zwiedzanie zakładu, warsztat ze zdobienia bombek)
	Wyjazd do Dobieszkowa w ramach projektu „Łódzkie dla seniorów Plus”
2020	Wyjazd do Teatru Wielkiego w Łodzi – Gala Wojewódzkich Dni Seniora
2021	„Z Pęczniewa do Egiptu” – nordic walking
	Wycieczka do planetarium w Łodzi
2022	Wyjazd do Filharmonii w Łodzi na koncert organowy – recital Krzysztofa Urbaniaka
	Wycieczka Tum-Łęczycza, skansen
	„Z Pęczniewa do Egiptu” – nordic walking
	Wyjazd do Rogowa na Wojewódzkie Obchody Dnia Seniora (zwiedzanie Leśnego Zakładu Doświadczalnego)
	Wyjazd do Drzewicy k/Opoczna (Język wobec starości – szacunek w praktyce (podsumowanie I etapu projektu o „dziadurzeniu”)
	Wyjazd do Łodzi – Szkoła Mistrzostwa Sportowego w ramach projektu „Łódzkie dla seniorów plus”
2023	W pracowni artysty malarza Pawła Duraja w Poddębicach
	Wyjazd na przedstawienie „Hamlet we wsi Głucha Dolna” do Teatru Nowego w Łodzi
	Wyjazd do Łodzi na spotkanie podsumowujące projekt „Łódzkie dla Seniorów Plus”
	„Z Pęczniewa do Egiptu” – nordic walking
	Wyjazd do Teatru Wielkiego w Łodzi
	Miłość mieszka pośród nas – retransmisja koncertu André Rieu
	Wyjazd do Teatru Powszechnego w Łodzi
	Wyjazd do Zatoki Sportu w Łodzi – projekt ŁFS – „Łódzkie dla Seniorów Plus”
2024	Śnieżne Boże Narodzenie – retransmisja koncertu André Rieu
	Wyjazd do Poddębic na wystawę Mariusza Gosławskiego „Malowane kawą”
	Wyjazd do Teatru Nowego w Łodzi

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 17. Wycieczka Tum – Łęczycza

Źródło: archiwum UUTW, 2022

Ryc. 18. Wycieczka Tomaszów Maz. – Spała – Inowłódz

Źródło: archiwum UUTW, 2015

Pozostała działalność UUTW

Działania UUTW pokazują, że dobrze wykorzystał on swoją szansę. Stał się przykładem na to, że samorząd gminy w pełni realizuje artykuł ustawy uchwalonej przez Sejm 13 września 2013 r. mówiący, że „gmina sprzyja solidarności międzypokoleniowej oraz tworzy warunki do pobudzania aktywności obywatelskiej osób starszych w społeczności lokalnej”. Od 2017 r. UUTW jest reprezentowany w Radzie Społecznej Seniorów przy Marszałku Województwa Łódzkiego (od 2023 r. Wojewódzka Rada Seniorów Województwa Łódzkiego), a od 2019 r. ma dwuosobową reprezentację w Obywatelskim Parlamencie Seniorów (ryc. 19) oraz w Łódzkiej Delegaturze Ogólnopolskiego Parlamentu Seniorów, powołanej w lutym 2023 r.

Ryc. 19. Delegatki do Ogólnopolskiego Parlamentu Seniorów: Urszula Urbaniak (z lewej) i Anna Włodarska

Źródło: archiwum UUTW, 2019

Ciała te wspierane są przez Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi. W obsłudze biurowej Delegaturę Łódzką Ogólnopolskiego Parlamentu Seniorów wspiera Wojewódzka Biblioteka przy ul. Gdańskiej w Łodzi. Różnorodna aktywność prezes Urszuli Urbaniak, jej spotkania z innymi UTW w zakresie wymiany dobrych praktyk spowodowały, że UUTW był i jest zapraszany do udziału w wielu projektach (tab. 7).

Ze Stowarzyszeniem Forum 4 Czerwca zrealizowano trzy projekty z programu ASOS: „Zaradni Seniorzy” (2017), „Senior bezpieczny i aktywny” (2018) i „Mądre życie seniora” (2019) i jeden projekt z programu FIO pod nazwą „Komu zawdzięczamy naszą niepodległość: od Paderewskiego do bohaterów tamtych czasów” (2018), którego działania wpisały się w uniejowskie obchody 100-lecia Niepodległości. W Uniejowie 28 września 2019 r. odbyła się też Senioriada z udziałem wszystkich grup biorących udział w projekcie „Mądre życie seniora”.

W Uzdrowisku Uniejów Park w maju i czerwcu 2018 r. 80 słuchaczy uczestniczyło w prozdrowotnym projekcie „Zrób C.O.Ś. dla zdrowia”, realizowanym ze środków Narodowego Programu Zdrowia. Cztery lata z rzędu, począwszy od 2017 r., 80 osób korzystało z bezpłatnych zajęć ruchowych w ramach projektów „Łódzkie dla Aktywnych Seniorów” (2017 i 2018) oraz „Łódzkie dla Seniorów Plus” (2019 i 2020) realizowanych przez Łódzką Federację Sportu ze środków Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi.

Tab. 7. Projekty, w których uczestniczył UUTW w latach 2014–2023

Nazwa projektu	Realizator	Lata	Cele/działania	Finansowanie
<i>Seniorze, angażuj się w zmiany</i>	Łódzka Akademia Społecznych	2014	Angażowanie osób starszych w działania społeczne; promocja aktywności seniorów.	Fundusz Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
<i>Jak się zabowo starzej?</i>	Łódzka Akademia Społecznych	2015	Edukacja zdrowotna; aktywizacja seniorów.	Fundusz Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
<i>Zaradni Seniorzy</i>	UUTW, Stowarzyszenie Forum 4 Czerwca	2017	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i zwiększenie efektywności funkcjonowania w życiu społecznym, zwłaszcza w zakresie radzenia sobie ze sprawami prowadzonymi przez urzędy i sądy u osób w wieku 60+ poprzez organizację wykładów i warsztatów interaktywnych dotyczących prawa, komunikacji społecznej i zdrowego trybu życia pozwalającego funkcjonowanie intelektualne.	Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS)
<i>Senior bezpieczny i aktywny</i>	UUTW, Stowarzyszenie Forum 4 Czerwca	2018	Edukacja osób 60+; organizacja warsztatów edukacyjnych mających na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa seniorów i przeciwdziałanie zagrażającym im przemocy, dezinformacji i bezradności w sprawach urzędowych i konsumentkich oraz wyjazd na koncert orkiestry symfonicznej Filharmonii Narodowej w Warszawie.	Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS)
<i>Komu zawdzięczamy naszą niepodległość: od Paderewskiego do bohaterów tamtych czasów</i>	UUTW, Stowarzyszenie Forum 4 Czerwca	2018	Zwiększenie aktywności obywatelskiej i zaangażowanie mieszkańców w organizację obchodów setnej rocznicy odzyskania niepodległości oraz podniesienie poziomu wiedzy o bohaterach tamtych czasów – tych znanych i tych zapomnianych.	Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (FIO)

Nazwa projektu	Realizator	Lata	Cele/działania	Finansowanie
<i>Mądre życie seniora</i>	UUTW, Stowarzyszenie Forum 4 Czerwca	2019	Przeciwdziałanie obniżaniu jakości życia i bezpieczeństwa osób starszych, przemyocy finansowej wobec osób starszych, a także wykluczeniu społecznemu osób 60+ w obszarze świadomego korzystania z praw obywatelskich i własnej aktywności w kulturze. W ramach projektu odbyły się warsztaty: - z zakresu spraw spadkowych oraz prawnych aspektów opieki nieformalnej nad osobami starszymi i osobami zależnymi, prowadzone przez adw. Annę Pietronišką, - w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej oraz przygotowania uczestników do samodzielnego udzielenia pierwszej pomocy w najbardziej typowych sytuacjach z życia codziennego, prowadzone przez ratowników medycznych Piotra Woźniaka i Macieję Marszałką, - z zakresu efektywnego zarządzania czasem, szczególnie w kontekście sprawowania nieformalnej opieki nad osobą starszą lub zależną, prowadzone przez Magdalenę Skrzydlewską, - w zakresie prawa wyborczego i sposobów przeliczania głosów na wyniki wyborcze w ramach różnych stosowanych w Polsce ordynacji wyborczych, prowadzone przez Andrzeja Machowskiego. Podsumowaniem projektu było spotkanie integracyjne w Uniejowie, w którym uczestniczyło ponad 250 osób.	Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS)

Tab. 7 (cd.)

Nazwa projektu	Realizator	Lata	Cele/działania	Finansowanie
<i>Senior w zagrożeniu</i>	Wydział Filologiczny UŁ	2017–2018	Aktywność i bezpieczeństwo słuchaczy UTW; rozwój programów edukacyjnych (UTW, UŁ); pobudzanie aktywności edukacyjnej i kulturalnej seniorów.	Program Wsparcie UTW finansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wzrostu
<i>Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej. Wykluczeni/Włączeni</i>	Wydział Filologiczny UŁ	2017–2018	Głównym celem przedsięwzięcia było zaznajomienie ze sztuką i twórczością artystyczną, przy wykorzystaniu nowoczesnych modeli edukacji, odbiorców o utrudnionym dostępie do oświaty, kultury i sztuki. Grupą taką są m.in. osoby z dysfunkcją wzroku oraz słuchu, często starsze lub pochodzące z małych miejscowości.	Fundusze UE
<i>Łódzkie dla Aktywnych Seniorów</i>	Łódzka Federacja Sportu	2017–2018	Organizacja na terenie województwa bezpłatnych zajęć rekreacyjno-sportowych oraz dydaktycznych skierowanych do osób powyżej 60. roku życia. Organizowano też spotkania tematyczne, konferencje oraz wykłady dotyczące zdrowia i aktywności fizycznej osób starszych.	Urząd Marszałkowski WŁ
<i>Zrób C.O.Ś. dla zdrowia</i>	Uzdrowisko Uniejów Park	2018	Promocja zdrowego i aktywnego starzenia się; popularyzacja wiedzy w zakresie specyficznych potrzeb i uwarunkowań dietetycznych w grupie seniorów.	Narodowy Program Zdrowia
<i>Akademia Cyfrowa Seniora</i>	we współpracy ze Stowarzyszeniem Instytut Nowych Technologi	2020–2021	Podniesienie kompetencji cyfrowych seniorów; zwiększenie i poprawa umiejętności korzystania z Internetu, w tym usług publicznych.	Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014–2020

Nazwa projektu	Realizator	Lata	Cele/działania	Finansowanie
<i>Uwaga na zdrowie</i>	we współpracy ze Stowarzyszeniem Aktywni.eu	2023	Zwiększenie udziału seniorów w aktywnych formach spędzania czasu wolnego; realizacja zajęć w obszarze zdrowia, zajęć kreatywnych, aktywizacji ruchowej, spotkań z ekspertami, treningów pamięci, urzymania koncentracji, sposobów przybierania postaw empatycznych i asertywnych, walki ze stresem.	Program Aktywni +
<i>„Otwieramy szkatułki pamięci”</i>	Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę”	2023	Nagrano wspomnienia najstarszych mieszkańców miasta, przygotowano filmy, zorganizowano otwarte spotkania w roli głównej z osobami („szkatułkami pamięci”) zaproszonymi do udziału w projekcie.	Program UTW dla Społeczności
<i>Łódzkie dla Seniorów Plus</i>	Łódzka Federacja Sportu	2019–2024	Realizacja zajęć rekreacyjno-sportowych oraz dydaktycznych na terenie województwa łódzkiego i umożliwienie aktywizacji ruchowej, która wpłynie na polepszenie samopoczucia oraz stanu zdrowia osób korzystających ze zorganizowanej formy zajęć rekreacyjno-sportowych. Program jest propozycją rozwiązania systemowego, skierowaną do grupy osób powyżej 60. roku życia z uwzględnieniem osób, które w przeszłości czynnie uprawiały sport bądź uczestniczyły w organizowanych formach zajęć sportowych bez względu na rodzaj sportu.	Urząd Marszałkowski WL

Tab. 7 (cd.)

Nazwa projektu	Realizator	Lata	Cele/działania	Finansowanie
<i>Język wobec starości. Szacunek w praktyce</i>	UUTW, partnerzy: Urząd Miasta w Uniejowie, Uzdrowisko Uniejów Park, Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, Biblioteka, MOPS, Stowarzyszenie Aktywni, jedna z restauracji i sami słuchacze UUTW	2021–2024	Kampania społeczna w obronie godności osób starszych oraz działania edukacyjno-aktywizujące. Ma ona na celu poprawę relacji międzyludzkich z osobami starszymi w urzędach, instytucjach, placówkach zdrowia, rodzinach. Celem jest dążenie do eliminowania używania wobec osób starszych dyskryminującego języka zwanego „dziadurzeniem”.	Program Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowany z Funduszy EOG
<i>Łódzkie na zdrowie</i>	Uzdrowisko Uniejów Park	2024	Profilaktyka zdrowia – zdrowa kobieta, zdrowy mężczyzna.	Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego

Źródło: opracowanie własne

Wyróżnieniem dla UUTW był też udział w dwóch projektach dla seniorów, realizowanych przez Uniwersytet Łódzki w ramach programu „Wsparcie Uniwersytetów Trzeciego Wieku” finansowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Projekt „Senior w zagrożeniu” (2017/2018) koordynował Wydział Filologiczny UŁ, a warsztaty w większości prowadzili pracownicy naukowcy Instytutu Biofizyki, Katedry Biofizyki Środowiska. Zorganizowano również dwie wycieczki – po ziemi łowickiej i do Łodzi. Podsumowanie projektu zakończyło się konferencją „Senior to brzmi dumnie”. Drugi projekt pt. „Sztuka łódzka na tle sztuki europejskiej. Wykluczeni/Włączeni”, dofinansowany z funduszy europejskich, koordynowany był przez Wydział Filozoficzno-Historyczny UŁ. Wiedzę zdobytą na wykładach słuchacze mogli utrwalić podczas bezpłatnych wycieczek, połączonych ze zwiedzaniem muzeum i katedry w Łowiczu, Muzeum Miasta Łodzi, Muzeum Kinematografii, Akademii Muzycznej w Łodzi, Księżego Młyna i zamku w Uniejowie.

Usportowiona reprezentacja UUTW w latach 2014–2024 aż dziewięćkrotnie wzięła udział w corocznym marszu nordic walking „Z Pęczniewa do Egiptu” (wyjątek, ze względu na pandemię, stanowił 2021 r.), dwukrotnie w Olimpiadzie Sportowej Seniora w Radomsku (ryc. 20), w pieszym rajdzie z okazji Dnia Kobiet na trasie Sobótka–Besiekiery (2019).

Ryc. 20. Słuchacze UUTW na Olimpiadzie Seniora pod hasłem „Zdrowy Senior” w Radomsku (II miejsce drużynowo)

Źródło: U. Urbaniak, 2017

Zarząd UUTW rozpropagował wśród słuchaczy Kartę Seniora Województwa Łódzkiego i pomógł 147 seniorom w jej uzyskaniu. Rozpowszechnił też Kopertę Życia, która umieszczona w widocznym miejscu w lodówce może ułatwić ratownikom medycznym szybką i skuteczną pomoc.

Podsumowanie i wnioski

Przez 10 lat nieprzerwanej, różnorodnej działalności na rzecz osób starszych UUTW udowodnił, że jego powstanie było trafionym przedsięwzięciem. Seniorzy z gminy Uniejów i sąsiadujących z nią miejscowości przekonali się, że zaawansowany wiek nie musi oznaczać wykluczenia czy braku aktywności. Wystarczy tylko chcieć cokolwiek zmienić w swoim życiu, wyjść z domu, zostawić w nim swoje złe nastroje, nierzadko i samotność, zapomnieć na chwilę o dolegliwościach. Takie postawy budują wizerunek seniora jako człowieka aktywnego fizycznie, z otwartym umysłem, chętnie uczestniczącego w życiu kulturalnym i rozsądnie podnoszącego poprzeczkę wymagań w stosunku do siebie.

UUTW postawił na zaspokajanie takich potrzeb osób starszych, jak: poszerzanie wiedzy, nabywanie nowych umiejętności, atrakcyjne spędzanie czasu wolnego, nawiązywanie nowych kontaktów, budowanie pozytywnych relacji społecznych, a przede wszystkim przekraczanie własnych ograniczeń. Na pewno za sukces jego działalności należy uznać aktywizację lokalnej społeczności senioralnej, w szczególności tej pochodzącej z terenów wiejskich (w tym małżeństw), i ogólnie rosnące zainteresowanie osób starszych udziałem w aktywnościach organizowanych w ramach UUTW.

Cieszy także, że głos seniora jest coraz bardziej doceniany przez władze różnych szczebli i tworzone są platformy, dzięki którym jest on lepiej słyszalny. Uczestnictwo w organach takich jak Obywatelski Parlament Seniorów czy Wojewódzka Rada Seniorów Województwa Łódzkiego pozwala na stały dostęp do aktualnych informacji i „trzymanie ręki na pulsie” w sprawach ważnych dla osób starszych. Wychodzi to także naprzeciw potrzebie profesjonalizacji działań na rzecz seniorów, które powinny skupiać się przede wszystkim na ich faktycznych problemach i potrzebach. Do tego jednak niezbędna jest wykwalifikowana kadra, znająca złożoność, wymagania i oczekiwania osób starszych i potrafiąca na nie mądrze odpowiedzieć²⁰.

---

20 M. Wieczorkowska, *Działania na rzecz seniorów – od dobrych chęci do profesjonalizacji*, „Polityka Społeczna w Regionie Łódzkim” 2018, z. 21, s. 7–18.

UUTW jest także aktywny jako beneficjent lub realizator projektów. Dzięki temu nawiązuje relacje z instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się w różnym zakresie tematyką osób starszych, nabywa doświadczeń w zarządzaniu projektami, dzięki czemu może także samodzielnie realizować własne pomysły, dopasowane do potrzeb swoich odbiorców. Słuchacze pracują również często jako wolontariusze, angażując się tym samym w różne działania na terenie Uniejowa. Dzięki temu lepiej poznają swoje małe ojczyzny i osoby, które je tworzą. Warto także w tym miejscu zauważyć, iż UUTW jest nieustająco wspierany organizacyjnie przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury oraz urząd miejski, a także że z grupy słuchaczy wyłonili się liderzy, pomagający na co dzień skutecznie realizować zaplanowane aktywności. Jest to niezwykle istotne do zapewnienia ciągłości i jakości organizowanych zajęć i wydarzeń.

Warto zwrócić również uwagę na stałą aktywność UUTW w różnych mediach, w tym dzięki wkładce Uniejowski Głos Seniora w kwartalniku „W Uniejowie”, wydawanym przez Towarzystwo Przyjaciół Uniejowa, oraz kontakt ze słuchaczami za pośrednictwem mediów społecznościowych, co pozwala m.in. na wykorzystywanie w praktyce umiejętności nabytych podczas zajęć. Czas pandemii wyraźnie pokazał, że priorytetem dla aktywnych seniorów staje się podstawowa znajomość obsługi komputera. Przygotowanie słuchaczy do zdalnego udziału w wykładach, warsztatach, konferencjach i nauka organizacji spotkań on-line to priorytety na kolejne lata. Ta forma realizacji niektórych aktywności może być bardzo przydatna np. w przypadku choroby czy niepełnosprawności osób starszych, a także rozszerza możliwości zorganizowania ciekawych zajęć i zdecydowanie ogranicza ich koszty. UUTW z pewnością będzie kontynuował zajęcia, które cieszą się nieustającym zainteresowaniem słuchaczy, oraz starał się reagować na potrzeby kolejnych roczników. Będzie nadal uczestniczył i realizował różne projekty, gdyż dzięki nim możliwe jest uatrakcyjnianie oferty dla słuchaczy, zawieranie partnerstw oraz podejmowanie nowych wyzwań, co jest niezbędne do rozwoju placówki.

Jan Paweł II, który troską obejmował osoby starsze i sam odszedł w sędziwym wieku, pisał: „W miarę, jak będzie wzrastać długość życia, a w konsekwencji także liczba osób starszych, coraz bardziej konieczne będzie krzewienie postaw, które akceptują i cenią starość, a nie spychają ją na margines społeczeństwa”²¹. Występowanie w obronie godności i szacunku osób starszych

---

²¹ Jan Paweł II, *List Ojca Świętego Jana Pawła II „Do moich Braci i Sióstr – ludzi w podeszłym wieku”*, 13.

powinno więc stać się normą dla młodszych pokoleń, które w przyszłości zajmą ich miejsce. W tym kontekście należy wzmocnić działania UUTW w zakresie współpracy międzypokoleniowej w różnych aspektach. Wiedza, historie i doświadczenie życiowe seniorów powinny być lepiej wykorzystywane i stawać się inspiracją dla młodych ludzi. Z drugiej zaś strony nowe pokolenie może dzielić się swoimi umiejętnościami i energią. Obie grupy mogą się od siebie wzajemnie wiele nauczyć. Dobrą okazją do spotkań jest dzielenie wspólnych pasji czy też działania na rzecz lokalnej społeczności.

Bibliografia

- Adamska U., Serafin M., Dusza A., *10 lat zachwycania się urokiem nauki i świata: X-lecie Koniańskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku 2005–2015*, Konin 2015.
- Al Hazzouri A.Z., Elbejjani M., Abi Chahine M., Sadana R., Sibai A.M., *Late-life learning and health: Challenges, opportunities, and future directions*, „Lancet Healthy Longevity” 2021, vol. 2(10), e613–e614. [https://doi.org/10.1016/S2666-7568\(21\)00207-5](https://doi.org/10.1016/S2666-7568(21)00207-5)
- Baszak-Filipczuk T., Niżnik I., Nowak M., Paradecki G., *A seniorzy UTW PK wciąż wędrują*, Kraków 2015.
- Bilewicz A., *Uniwersytet Trzeciego Wieku we Wrocławiu w latach 1976–2007*, Kraków 2009.
- Borowska-Stefańska M., Wiśniewski Sz., *Mobilność codzienna osób starszych w Łodzi*, Łódź 2019. <https://doi.org/10.18778/8142-352-6>
- Bugajska B., *Uczelnia z misją – 35 lat działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Szczecinie*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2014, nr 1, s. 62–75.
- Casanova G., Weil J., Cerqueira M., *The evolution of universities of the third age around the world: A historical review*, „Gerontology & Geriatrics Education” 2024, vol. 45(3), s. 483–498. <https://doi.org/10.1080/02701960.2023.2231375>
- Coughlin J.F., *Longevity, lifestyle, and anticipating the new demands of aging on the transportation system*, „Public Works Management & Policy” 2009, vol. 13(4), s. 301–311. <https://doi.org/10.1177/1087724X09335609>
- Czerniawska O., *Pierre Vellas – twórca UTW*, [w:] M. Dziegielewska (red.), *Przestrzeń życiowa i społeczna ludzi starszych*, Łódź 2000, s. 190–195.
- Dziedzic J., Szlachta I., *Seniorzy na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie: jubileusz UTW 2011–2016*, Kraków 2016.

- Fabiś A., Konieczna-Woźniak R., *Polski fenomen uniwersytetów trzeciego wieku*, „Exlibris Biblioteka Gerontologii Społecznej” 2022, t. 22(1), s. 55–78.
- Field J., *Good for your soul? Adult learning and mental well-being*, „International Journal of Lifelong Education” 2009, vol. 28(2), s. 175–191. <https://doi.org/10.1080/02601370902757034>
- Formosa M., *Active ageing through lifelong learning: The university of the third age*, [w:] M. Formosa (red.), *The University of the Third Age and Active Ageing*, „International Perspectives on Aging” 2019, vol. 23, s. 3–18. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-21515-6>
- Główny Urząd Statystyczny, *Uniwersytety trzeciego wieku w roku akademickim 2021/2022*, Warszawa–Gdańsk 2023.
- Grzanka-Tykwińska A., Chudzińska M., Podhorecka M., Kędziora-Kornatowska K., *Uniwersytety Trzeciego Wieku wczoraj, dziś i jutro*, „Gerontologia Polska. Zeszyty problemowe Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego” 2015, t. 23, nr 4, s. 206–209.
- Halicki J., *Edukacja osób starszych w Polsce – jej wymiar teoretyczny i praktyczny*, „Edukacja Dorosłych” 2013, nr 2, s. 9–18.
- Jan Paweł II, *List Ojca Świętego Jana Pawła II „Do moich Braci i Sióstr – ludzi w podeszłym wieku”*, 13.
- Jopkiewicz A., Trafalek E. (red.), *Trzeci wiek bez starości: Uniwersytet Trzeciego Wieku w Kielcach w latach 1985–2000*, Kielce 2000.
- Konieczna-Woźniak R., *Uniwersytety Trzeciego Wieku w Polsce. Profilaktyczne aspekty edukacji seniorów*, Poznań 2001.
- Korzeniewska A.H., *Oczekiwania osób starszych w aspekcie działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Działdowie: działającego pod patronatem Wyższej Szkoły Informatyki i Ekonomii TWP w Olsztynie*, Olsztyn 2009.
- Krzysińska-Żach B., *Opinie słuchaczy o działalności Uniwersytetu III Wieku w Białymstoku*, „Praca Socjalna” 2013, nr 2, s. 47–58.
- Louchin J., Kubacka E., Inkielman M., *10 lat MU₃W: Milanowski Uniwersytet Trzeciego Wieku 2005–2015*, Milanówek 2015.
- Makuła W., *Kultura fizyczna słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku*, „Wychoowanie Fizyczne i Zdrowotne” 2010, nr 11, s. 29–33.
- Minichiello V., *Meeting the educational needs of an aging population: The Australian experience*, „International Review of Education” 1992, vol. 38(4), s. 403–416. <https://doi.org/10.1007/BF01102326>
- Obhi H.K., Hardy A., Margrett J.A., *Values of lifelong learners and their pursuits of happiness and whole-person wellness*, „Aging & Mental Health” 2021, vol. 25(4), s. 672–678. <https://doi.org/10.1080/13607863.2020.1711868>

- Orte C., March M.X., *Balance and perspectives of lifelong learning programmes in the international arena from the perspective of adult learning*, „Procedia – Social & Behavioral Sciences” 2012, vol. 46, s. 4593–4597. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.06.302>
- Ratana-Ubol A., Charungkaittikul S., Sajjasophon R., *The scenario of the University of the Third Age models for lifelong learning of the Thai aging groups*, „Kasetsart Journal of Social Sciences” 2015, vol. 36(1), s. 88–96.
- Rosłaniec U. (red.), *Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Szczecinie 1978–1998: zbiór wybranych wspomnień i refleksji oraz inne materiały dwudziestoletniej działalności UTW Szczecin*, Szczecin 2001.
- Smejlis T. (red.), *Działania Sudeckiego UTW na rzecz seniorów w Wałbrzychu w latach 2003–2013*, Wałbrzych 2013.
- Sondej M., współpr. J. Wasiak, *Fascynacje profesorów i słuchaczy Łódzkiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku 1979–2014*, Łódź 2014.
- Swindell R., *U3A in Australia and New Zealand: Society’s \$4 million bonanza*, „Comparative Education” 1999, vol. 35(2), s. 235–247. <https://doi.org/10.1080/03050069928008>
- Swindell R., *U3A (the University of the Third Age) in Australia: A model for successful ageing*, „Ageing and Society” 1993, vol. 13(2), s. 245–266. <https://doi.org/10.1017/S0144686X00000878>
- Tańska M., Babicz-Zielińska E., Chaillot A., *Attitudes of elderly people towards new and unfamiliar food*, „Handel Wewnętrzny” 2017, t. 1(366), s. 368–376.
- Uchwała Rady Miejskiej w Uniejowie nr L/308/2013 z dnia 23 sierpnia 2013 r. w sprawie zmiany Statutu Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Uniejowie.
- Uniwersytety Trzeciego Wieku w Polsce w roku akademickim 2021/2022*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/uniwersytety-trzeciego-wieku-w-roku-akademickim-20212022,11,4.html> [dostęp: 23.04.2024].
- Wieczorkowska M., *Działania na rzecz seniorów – od dobrych chęci do profesjonalizacji*, „Polityka Społeczna w Regionie Łódzkim” 2018, z. 21, s. 7–18.
- Zadworna M., *Healthy aging and the University of the Third Age – Health behavior and subjective health outcomes in older adults*, „Archives of Gerontology and Geriatrics” 2020, vol. 90, 104126. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2020.104126>